

УДК 340.5

DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2019.02.08>

Процаєв Володимир Володимирович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри Інституту Служби
зовнішньої розвідки України
ORCID 0000-0001-9784-3706
vladproshayev@i.ua

ЗАКОНОДАВСТВО РОСІЇ ТА УКРАЇНИ У СФЕРІ РОЗВІДУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Анотація

Метою дослідження є розкриття особливостей законодавчого регулювання правових засад організації та діяльності органів зовнішньої розвідки України на основі порівняльного аналізу із законодавчим забезпеченням функціонування розвідувальних органів Російської Федерації.

Наукова новизна полягає у тому, що вперше на основі юридичної компаративістики проаналізовано правове регулювання організації та діяльності органів зовнішньої розвідки України та РФ. Досліджено чинники, що спонукали законодавців зазначених країн прийняти законодавчі акти у сфері розвідувальної діяльності. Показано відмінності у правових приписах стосовно діяльності розвідок двох держав за цілями, завданнями, сферами застосування методів, сил і засобів. Визначено, які положення законодавства РФ про зовнішню розвідку можна врахувати для удосконалення вітчизняного законодавства.

Висновки. За результатами дослідження виділено основні позитивні моменти у національному законодавстві, а саме:

наявність двох фундаментальних законодавчих актів, що регулюють діяльність розвідувальних органів. Це Закони України «Про розвідувальні органи України» та «Про Службу зовнішньої розвідки України». Російський законодавець обмежився прийняттям лише одного Закону «Про зовнішню розвідку», фактично залишивши без правового регулювання за багатьма аспектами діяльність окремого незалежного розвідувального органу, яким є СЗР РФ;

визначення правовими приписами основних категорій розвідувальної діяльності (розвідувальна діяльність, розвідувальна інформація, розвідувальні органи, спеціальна розвідка), чого немає у російському законодавстві;

визначення для розвідувальних органів широкого кола завдань, у тому числі з правоохоронною спрямованістю. Натомість у Законі РФ «Про зовнішню розвідку» немає завдань щодо участі розвідки у боротьбі з тероризмом, міжнародною організованою злочинністю, незаконним обігом наркотиків, незаконним обігом зброї та технології її виробництва, нелегальною міграцією тощо;

надання права на використання методів і засобів оперативно-розшукової діяльності для отримання розвідувальної інформації. Відповідно до російського законодавства оперативно-розшукові заходи здійснюються виключно для забезпечення власної безпеки.

До основних позитивних моментів російського законодавства можна віднести:

надання зовнішній розвідці при власному ліцензуванні і сертифікації права на придбання, розроблення (за виключенням криптографічних засобів захисту), створення, експлуатацію інформаційних систем, систем зв'язку та систем передачі даних, а також засобів захисту інформації від витоку по технічних каналах;

визначення правовим приписом положення про те, що співробітники розвідки не можуть мати подвійного громадянства (підданства) і підлягають обов'язковій державній дактилоскопічній реєстрації;

наявність правового положення про те, що особа, яка надає конфіденційну допомогу органу зовнішньої розвідки РФ і не є громадянином РФ, може бути прийнята, за її бажанням та клопотанням, до громадянства РФ у порядку, який визначений федеральними законами.

У законодавстві обох держав, окрім позитивних моментів, також є й спірні законодавчі положення, виявлення і дослідження яких, а також удосконалення у подальшій законотворчій діяльності значно покращить функціонування всієї розвідувальної спільноти в Україні.

Ключові слова: порівняльне правознавство, розвідувальні органи, розвідувальна діяльність, організація та діяльність спеціальних служб.

Proshchaiev Volodymyr V.,
PhD in Law, Docent, Assistant Professor,
Department of the Institute of Foreign
Intelligence Service of Ukraine
ORCID 0000-0001-9784-3706
vladproshayev@i.ua

LEGISLATION OF RUSSIA AND UKRAINE IN THE FIELD OF INTELLIGENCE ACTIVITIES: COMPARATIVE LEGAL ASPECTS

Abstract

The purpose of the article is to search and reveal the peculiarities of the legislative definition of the legal basis for the functioning of the intelligence agencies of the Russian Federation through the prism of comparing these principles with the existing domestic legislation regarding the organization and activities of the foreign intelligence agencies of Ukraine.

The scientific novelty is that for the first time, on the basis of legal comparativism, the legal regulation of the organization and activity of the foreign intelligence agencies of Ukraine and the Russian Federation has been analyzed by comparing the national legislation with the legislation of the Russian Federation. The factors that led legislators from different countries to adopt legislative acts in the sphere of intelligence activities were explored. The differences in legal orders concerning the activity of intelligence of the two states in terms of goals, tasks, spheres of application of methods, forces and means are shown. It is determined that some provisions of RF legislation on foreign intelligence can be taken into account for the improvement of domestic legislation.

Conclusions. According to the results of the study, the main positive points in the national legislation are highlighted, namely:

the existence of two fundamental legislative acts regulating the activities of intelligence agencies. These are the Laws of Ukraine «On Intelligence Authorities of Ukraine» and «On the Service of Foreign Intelligence of Ukraine». The Russian legislator was limited to adopting only one Law «On Foreign Intelligence», leaving virtually no legal regulation on many aspects of the activities of a separate independent intelligence agency, which is the SEI of the Russian Federation;

definition of the legal requirements of the main categories of intelligence activities (intelligence activities, intelligence, intelligence agencies, special intelligence), which is not in Russian legislation;

definition for intelligence agencies of a wide range of tasks, including law enforcement. Instead, the RF Law «On Foreign Intelligence» does not have any tasks regarding the participation of intelligence in the fight against terrorism, international organized crime, drug trafficking, illicit trafficking in weapons and technology of its production, illegal migration, etc.;

granting of the right to use methods and means of operational-search activity for obtaining intelligence information. In accordance with Russian legislation, operative-search activities are carried out solely to ensure their own security.

The main positive aspects of Russian legislation include:

provision of external intelligence with own licensing and certification of the right to purchase, develop (with the exception of cryptographic means of protection), the creation, operation of information systems, communication systems and data transmission systems, as well as means of protecting information from leakage through technical channels;

determination of the legal provision of the fact that intelligence officers can not have dual citizenship and subject to mandatory state dactyloscopic registration;

the existence of a legal provision that a person providing confidential assistance to an external intelligence agency of the Russian Federation and not a citizen of the Russian Federation may be

accepted, at his own request, to the citizenship of the Russian Federation in the manner prescribed by federal laws.

In the legislation of both countries, besides positive moments, there are also controversial legislative provisions, but their detection, studying and improvement in further law-making activities will significantly improve the functioning of the entire intelligence community in Ukraine.

Key words: comparative law, intelligence agencies, intelligence activities, organization and activities of special services.

Постановка проблеми. На рубежі ХХ – ХХІ століть у багатьох країнах світу відбувається справжній «законодавчий бум» відносно нормативно-правового визначення організації та діяльності спеціальних органів, у тому числі розвідувальних служб.

Якщо 20–30 років тому лише поодинокі країни світу (США, Англія, Франція та ін.) мали відкрите законодавство про діяльність спеціальних служб, то зараз можна сказати навпаки: тільки окремі країни не мають такого законодавства. Більш того, країни, які мали законодавство у цій сфері, в останні роки багато зробили для його удосконалення та подальшого розвитку. Все це надає багатий матеріал для теоретичного і практичного осмислення, а також для можливого використання набутого світового досвіду у вітчизняному українському законотворенні.

Аналіз чинного законодавства деяких іноземних країн дозволяє навести такі фактори виникнення цього «законодавчого буму»:

– усвідомлення державною владою більшості країн необхідності створення сучасних дієздатних, професійно підготовлених розвідувальних та контррозвідувальних служб на базі єдиного системного регулювання їх діяльності у рамках Закону та Конституції, на принципах підконтрольності та верховенства права;

– усвідомлення вищим керівництвом кожної країни необхідності боротися з міжнародним тероризмом, міжнародною організованою злочинністю, наркобізнесом, незаконною міграцією тощо спільними зусиллями спеціальних служб декількох держав на основі міжнародних домовленостей, що потребує введення діяльності вітчизняних спеціальних служб у рамки ретельно визначеного правового поля;

– прагнення країн, які стали на шлях створення сучасних правових демократичних держав, привести власне національне

законодавство у відповідність зі світовими демократичними стандартами;

– прагнення країн, які вже мають сталі демократичні засади свого існування й розвитку, продовжити процеси демократизації своїх суспільств у всіх сферах життєдіяльності, у тому числі й у сфері використання спеціальних служб для надійного забезпечення державних та національних інтересів;

– небачений розвиток порівняльного (компаративного) права, у тому числі й міжнародного порівняльного права, який надає наукове підґрунтя розробці та приведенню у відповідність зі світовими стандартами національного законодавства у галузі організації, діяльності та використання спеціальних служб.

Зібраний автором законодавчий матеріал стосовно діяльності розвідувальних служб майже півтора десятків зарубіжних країн дає підстави стверджувати, що, як правило, законотворення в окремій країні здійснюється на підставі вивчення та «використання» у якості базової основи аналогічних законів країн ближнього політичного та культурного оточення. Зокрема, у преамбулі Закону Іспанії «Про діяльність Центру національної розвідки», який підписав Король Іспанії Хуан Карлос I 6 травня 2002 року, прямо зазначено, що цей Закон був «підготовлений на основі аналогічних законів країн найближчого політичного й культурного оточення» [1, с. 155].

Якщо проаналізувати законодавство країн колишнього СРСР, то можна побачити справедливість вищенаведеного тезису. У законодавстві країн Закавказзя, Середньої Азії, Росії, Білорусі, Молдови, України поряд із суттєвими особливостями існує багато загального, однакового. Кожна самостійна та незалежна на сьогодні держава має власну правову основу діяльності національних спеціальних (розвідувальних) служб і намагається у подальшому її удосконалювати. Однак, за основу їх національного законодавства (осо-

бливо це стосується держав-учасників СНД) було взято законодавство Російської Федерації. Тому аналіз останнього у сфері діяльності розвідувальних органів на основі юридичної компаративістики має як теоретичний, так і науково-практичний сенс.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для вітчизняної юридичної компаративістики проблематика порівняння законодавства держав-учасників СНД у сфері організації та діяльності спеціальних служб, у тому числі й розвідувальних органів, є фактично новою сферою для наукового дослідження, яке може мати суттєве практичне значення для подальшої розробки законодавчих засад діяльності розвідувальних органів України. На теперішній час в Україні практично відсутні не тільки системні дослідження з цієї тематики (на рівні дисертацій, монографій тощо), але й окремі наукові статті. Проблематики порівняльного законодавства стосовно спеціальних служб торкалися В. Пилипчук, М. Будаков, О. Блажко, але тільки стосовно країн ЄС і НАТО [2; 3]. Відсутні також системні дослідження і в країнах колишнього СРСР. Лише російський науковець В. Редкоус присвятив декілька статей цій проблематиці [4].

Метою дослідження є розкриття особливостей законодавчого регулювання правових засад організації та діяльності органів зовнішньої розвідки України на основі порівняльного аналізу із законодавчим забезпеченням функціонування розвідувальних органів Російської Федерації. Тому, **завданнями** статті є пошук цих особливостей, їх аналіз та тлумачення на користь подальшого удосконалення діючого українського законодавства.

Виклад основного матеріалу. Суттєва відмінність російського законодавства щодо розвідувальних служб від українського полягає у тому, що на теперішній час у РФ є тільки один Закон, який регулює діяльність усіх розвідувальних органів [8]. Український законодавець пішов далі. Крім прийняття загального Закону України «Про розвідувальні органи України» [9], був прийнятий Закон України «Про Службу зовнішньої розвідки України» [10]. Це явно позитивний момент, який свідчить про намагання унормувати на рівні закону діяльність не тільки всього розвідувального співтовариства, але й окремого розвідувального органу.

За законодавством Російської Федерації її зовнішня розвідка, як сукупність спеціально створених державою органів, є складовою частиною сил забезпечення безпеки РФ і покликана захищати безпеку особи, суспільства та держави від зовнішніх загроз із використанням визначених законом методів та засобів [8, ст. 1]. Як бачимо, російський законодавець не відносить свої розвідувальні органи, у тому числі й СЗР РФ, до державних органів, відійшов від таких формулювань, як «захист національних інтересів» тощо. На законодавчому рівні не відокремлюються сфери застосування методів і засобів спеціальних служб (розвідки та контррозвідки). Обидві структури діють у сфері захисту безпеки РФ. На відміну від цього, в українському законодавстві чітко прописано, що всі розвідувальні органи є державними органами і досконало, без двозначності, розділені сфери діяльності розвідки та контррозвідки. Якщо перша діє у сфері захисту національних інтересів, то друга – у сфері захисту державної безпеки. Це, на нашу думку, також є позитивним моментом, тому що за своїм змістом та значимістю захист національних інтересів та захист державної безпеки суттєво відрізняються.

У Законі РФ «Про зовнішню розвідку» відсутні конкретно сформульовані завдання органам зовнішньої розвідки. Замість них існують шляхи, за допомогою яких здійснюється розвідувальна діяльність, але їх цілком можливо віднести до завдань. Таких шляхів (завдань) два:

1) добування та обробка інформації, яка стосується життєво важливих інтересів Російської Федерації, реальних та потенційних можливостей, дій, планів і намірів іноземних держав, організацій та осіб (далі – розвідувальна інформація);

2) надання сприяння у реалізації заходів, які здійснює держава в інтересах забезпечення безпеки РФ [8, ст. 2].

Серед перелічених у Законі РФ шляхів (завдань) повністю відсутні такі, як участь у боротьбі з тероризмом, міжнародною організованою злочинністю, незаконним обігом наркотичних засобів, незаконною торгівлею зброєю і технологією її виготовлення, незаконною міграцією, незаконною торгівлею людьми тощо. Тобто, у Законі РФ ретельно визначені сфери застосування спеціальних

сил та засобів зовнішньої розвідки, які не стосуються тих сфер, де повинні діяти у першу чергу контррозвідка та інші правоохоронні структури.

Натомість у законодавстві України про зовнішню розвідку такі завдання чітко визначено. Так, у Законі України «Про розвідувальні органи України» серед інших завдань на розвідувальні органи України також покладається: «участь у боротьбі з тероризмом, міжнародною організованою злочинністю, незаконним обігом наркотичних засобів, незаконною торгівлею зброєю і технологією її виготовлення, незаконною міграцією» [9, ст. 4]. До речі, подібними завданнями, які фактично відносяться до функціональності контррозвідки або правоохоронних органів, наділений і основний розвідувальний орган США [12].

Частково можливо віднести до завдань зовнішньої розвідки РФ забезпечення безпеки установ Російської Федерації за кордоном та відряджених за кордон громадян РФ, які обізнані у відомостях, що становлять державну таємницю [8, ст. 11]. Але у частині першій цієї статті чітко визначено, що «забезпечення безпеки установ Російської Федерації, які знаходяться за кордоном» – це не завдання, а лише сфера розвідувальної діяльності. Таким чином, зовнішня розвідка РФ бере участь у забезпеченні безпеки установ Російської Федерації за кордоном та відряджених за кордон громадян РФ, які обізнані у відомостях, що становлять державну таємницю, скоріш за все шляхом добування відповідної інформації та її реалізації у рамках надання сприяння іншим контррозвідувальним або правоохоронним органам.

На відміну від російського законодавства, у Законі України «Про розвідувальні органи України», по-перше, розкриті та визначені правовими приписами ключові терміни теорії розвідувальної діяльності, а саме: «розвідувальна діяльність», «розвідувальна інформація», «розвідувальні органи» та «спеціальна розвідка». По-друге, повністю перелічені саме завдання розвідувальних органів України, а не шляхи або сфери застосування наявних у розвідки сил та засобів. [9, ст. 1, 4]. Це також, на нашу думку, є позитивним моментом, який має суто практичне значення.

Стосовно сфер здійснення розвідувальної діяльності також можна побачити сут-

тєві розбіжності. Якщо у Законі РФ «Про зовнішню розвідку» для СЗР РФ визначено широке коло сфер (політична, економічна, воєнно-стратегічна, науково-технічна, екологічна, шифрований та інші види спеціального (секретного) зв'язку, забезпечення безпеки установ Російської Федерації за кордоном та відряджених за кордон громадян РФ, які обізнані у відомостях, що становлять державну таємницю) [8, ст. 11], то у Законі України «Про розвідувальні органи України» для СЗР України визначено лише шість сфер (політична, економічна, військово-технічна, науково-технічна, інформаційна, екологічна) [9, ст. 6]. Виходячи з практичної діяльності СЗР України, доцільно, на нашу думку, у вітчизняному законодавстві перелічити всі сфери здійснення нею розвідувальної діяльності.

На відміну від українського законодавства, де тільки Президент України визначає необхідність здійснення розвідувальної діяльності [9, ст. 7], за російським законодавством це може робити не тільки Президент РФ, але й Федеральне Зібрання у межах своєї компетенції, виходячи із неможливості або недоцільності забезпечення безпеки РФ іншими шляхами [8, ст. 2]. Тобто, спеціальні сили та засоби розвідки використовуються тільки тоді, коли повністю неможливо вирішити питання забезпечення безпеки РФ силами та засобами інших відомств та органів. Це свідчить, на нашу думку, про вдалий конкретний розподіл сфер застосування сил та засобів різних органів і відомств, які задіяні у забезпечення безпеки РФ.

Дуже корисним для практичної діяльності розвідувальних органів є положення у Законі РФ «Про зовнішню розвідку» про те, що серед загальних повноважень для всіх розвідувальних органів РФ тільки для Служби зовнішньої розвідки РФ дається одне виключне повноваження щодо можливості при власному ліцензуванні і сертифікації придбавати, розробляти (за виключенням криптографічних засобів захисту), створювати, експлуатувати інформаційні системи, системи зв'язку та системи передачі даних, а також засоби захисту інформації від витоку по технічних каналах [8, ст. 6].

У Законі України «Про розвідувальні органи України» чітко зазначено, що «здійснення розвідувальної діяльності з метою от-

римання інформації у сферах, що стосуються національної безпеки і оборони, іншими органами державної влади, підприємствами, установами і організаціями незалежно від форми власності, які не передбачені в цьому Законі, а також фізичними особами забороняється» [9, ст. 6]. Тобто, жодна силова або правоохоронна структура, у тому числі й СБ України, здійснювати розвідувальну діяльність не можуть. На відміну від цього, за російським Законом, хоча органи федеральної служби безпеки РФ не входять у склад органів зовнішньої розвідки РФ, але вони можуть здійснювати розвідувальну діяльність у взаємодії з органами зовнішньої розвідки та у відповідності з Федеральним Законом «Про органи федеральної служби безпеки в РФ» [8, ст. 11].

Дуже суттєвою розбіжністю в українському та російському законодавстві є питання законодавчих засад використання методів та засобів оперативно-розшукової діяльності розвідувальними органами. Якщо за Законами України «Про розвідувальні органи України» та «Про оперативно-розшукову діяльність» сфера застосування методів і засобів оперативно-розшукової діяльності визначена доволі широко (отримання розвідувальної інформації для забезпечення зовнішньої безпеки України, запобігання і припинення терористичних актів, розвідувально-підривних посягань спеціальних служб іноземних держав та іноземних організацій, забезпечення безпеки розвідувальних заходів, захисту своїх сил, засобів та інформаційних систем і обліків, а також джерел розвідувальної інформації) [9, ст. 5; 11, ст. 5, 8], то у Законі РФ «Про зовнішню розвідку» зазначено, що «забезпечення власної безпеки здійснюється органами зовнішньої розвідки Російської Федерації у відповідності з Федеральним Законом «Про оперативно-розшукову діяльність» [8, ст. 13]. Тобто, за російським законодавством методи і засоби оперативно-розшукової діяльності використовуються виключно для забезпечення власної безпеки.

У Законі РФ «Про зовнішню розвідку» є декілька суто практичних положень стосовно співробітників органів зовнішньої розвідки. Так, співробітники органів зовнішньої розвідки РФ не можуть мати подвійне громадянство (підданство) та підлягають обов'язковій державній дактилоскопічній реєстра-

ції. Граничний вік перебування на військовій службі військовослужбовця кадрового складу органів зовнішньої розвідки РФ встановлюється керівником самостійного органа зовнішньої розвідки РФ [8, ст. 17]. Ці положення, на нашу думку, мають певний сенс. Вони можуть бути введені у коло проблемних питань для подальшого удосконалення вітчизняного законодавства. До речі, в обох Законах України [9; 10] немає правового припису, що співробітником розвідки може бути виключно громадянин України.

На відміну від українського законодавства, у Законі РФ «Про зовнішню розвідку» визначено вичерпний перелік осіб, до яких органи зовнішньої розвідки не мають права звертатися за конфіденційним сприянням. До них відносяться: члени Ради Федерації, депутати Державної Думи, депутати законодавчих органів суб'єктів РФ, судді судів РФ та прокурори всіх рівнів, священники та повноважні представники офіційно зареєстрованих в РФ релігійних організацій. Також, у цьому Законі чітко визначено коло осіб, які мають доступ до відомостей про осіб, які конфіденційно співробітничать із органами зовнішньої розвідки. Це тільки керівник та уповноважений ним співробітник відповідного органу зовнішньої розвідки. Тобто, жодна інша посадова особа, у тому числі й Президент РФ, не мають такого права [8, ст. 19]. Суттєвим, на нашу думку, є положення стосовно соціального захисту осіб, які конфіденційно співробітничать із органами зовнішньої розвідки РФ, а саме: «особа, яка надає конфіденційну допомогу органу зовнішньої розвідки РФ, і не є громадянином РФ, може бути прийнята, за її бажанням та клопотанням, до громадянства РФ у порядку, який визначений федеральними законами» [8, ст. 23]. Ці положення також, на нашу думку, можливо внести у вітчизняне законодавство після відповідного наукового обґрунтування.

Висновки. У статті наведено лише основні моменти, які суттєво відрізняють українське та російське законодавство у сфері організації та діяльності органів зовнішньої розвідки. Очевидно, що у вітчизняному та російському законодавстві є позитивні або спірні законодавчі положення, але їх осмислення, наукове обґрунтування, врахування у подальшій законотворчій діяльності дозволить

суттєво поліпшити розвідувальну діяльність СЗР України як самостійного державного органу, а також як окремого розвідувального органу у складі центрального органу виконавчої влади. Особливо це стосується таких питань:

- законодавчі засади застосування у розвідувальній діяльності методів та засобів оперативно-розшукової діяльності;

- соціальний захист осіб, які конфіденційно співробітничать з розвідувальними органами України;

- визначення або розподіл сфер здійснення розвідувальної діяльності окремими розвідувальними органами України.

Список використаних джерел:

1. Розвідувальні служби іноземних держав: Збірник законодавчих актів. Київ: Вид-во НА СБ України, 2003. 232 с.

2. Пилипчук В. Г., Будаков М. О., Блажко О. Г. Організація спеціальних служб країн ЄС і НАТО: монографія. Київ: НКЦ СБ України, 2005. 210 с.

3. Будаков М. О. Організаційно-правові засади діяльності спеціальних служб держав НАТО: монографія. Київ: Вид-во НА СБ України, 2004. 188 с.

4. Редкоус В. М. Правовое регулирование разведывательной деятельности по законодательству России и государств-участников СНГ: сравнительный анализ. *Право и государство: теория и практика*. 2008. № 1 (37). С. 64–70.

5. Редкоус В. М. Опыт законодательного регулирования контрразведывательной деятельности в государствах-участниках СНГ. *Право и государство: теория и практика*. 2007. № 12 (36). С. 63–68.

6. Об органах федеральной службы безопасности в Российской Федерации: Федеральный Закон Российской Федерации от 3 апреля 1995 г. № 40-ФЗ. URL: <http://www.lawrussia.ru/> (Дата звернення: 12.01.2019).

7. Об оперативно-розыскной деятельности: Федеральный Закон Российской Федерации от 12 августа 1995 г. № 144-ФЗ. URL: <http://www.lawrussia.ru/> (Дата звернення: 12.01.2019).

8. О внешней разведке: Федеральный Закон Российской Федерации от 10 января 1996 г. № 5-ФЗ. URL: <http://www.lawrussia.ru/> (Дата звернення: 12.01.2019).

9. Про розвідувальні органи України: Закон України від 22 березня 2001 р. № 2331-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 19. Ст. 94.

10. Про Службу зовнішньої розвідки: Закон України від 1 грудня 2005 р. № 3160-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 8. Ст. 94

11. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303.

12. Central intelligence agency act of 1949 (Chapter 227; 63 Stat. 208; approved June 20, 1949) [As Amended Through P. L. 112–87, Enacted January 3, 2012]. URL: <http://legcounsel.house.gov/Comps/CIA49.pdf> (Дата звернення: 12.01.2019).

References:

1. *Rozviduvalni sluzhby inozemnykh derzhav: Zbirnyk zakonodavchykh aktiv*. (2003). Kyiv: Vyd-vo NA SB Ukrainy [in Ukrainian].

2. Pylypchuk, V. H., Budakov, M. O., Blazhko, O. H. (2005). *Orhanizatsiia spetsialnykh sluzhbb krain ES i NATO*. Kyiv: NKTs SB Ukrainy [in Ukrainian].

3. Budakov, M. O. (2004). *Orhanizatsiino-pravovi zasady diialnosti spetsialnykh sluzhbb derzhav NATO*. Kyiv: Vyd-vo NA SB Ukrainy [in Ukrainian].

4. Redkous, V. M. (2008). *Pravovoe regulirovanie razvedyvatel'noj dejatel'nosti po zakonodatel'stvu Rossii i gosudarstv-uchastnikov SNG: sravnitel'nyj analiz*. *Pravo i gosudarstvo: teoriya i praktika*, 1 (37), 64–70 [in Russian].

5. Redkous, V. M. (2007). *Opyt zakonodatel'nogo regulirovaniya kontrazvedyvatel'noj dejatel'nosti v gosudarstvah-uchastnikah SNG*. *Pravo i gosudarstvo: teoriya i praktika*, 12 (36), 63–68 [in Russian].

6. *Ob organah federal'noj sluzhby bezopasnosti v Rossijskoj Federacii*. (1995). Federal'nyj Zakon № 40-FZ. URL: <http://www.lawrussia.ru/> (Last accessed: 12.01.2019) [in Russian].

7. *Ob operativno-rozysknoj dejatel'nosti*. (1995). Federal'nyj Zakon № 144-FZ. URL: <http://www.lawrussia.ru/> (Last accessed: 12.01.2019) [in Russian].

8. *O vneshnej razvedke*. (1996). Federal'nyj Zakon № 5-FZ. URL: <http://www.lawrussia.ru/> (Last accessed: 12.01.2019) [in Russian].

9. Pro rozvidualni orhany Ukrainy. (2001). Zakon Ukrainy № 2331-III. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 19, 94 [in Ukrainian].

10. Pro Sluzhbu zovnishnoi rozvidky. (2006). Zakon Ukrainy № 3160-IV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 8, 94 [in Ukrainian].

11. Pro operatyvno-rozshukovu diialnist. (1992). Zakon Ukrainy № 2135-XII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 22, 303 [in Ukrainian].

12. Central intelligence agency act of 1949 (Chapter 227; 63 Stat. 208; approved June 20, 1949) [As Amended Through P. L. 112-87, Enacted January 3, 2012]. URL: <http://legcounsel.house.gov/Comps/CIA49.pdf> (Last accessed: 12.01.2019).

Стаття надійшла до редакції 27 лютого 2019 р.